

INDIANA JONES and the KINGDOM OF THE CRYSTAL SKULL

Indiana Jones y el reino de la calavera de cristal és el film que inaugura en aquest ensoïtat any 2008 la presentació al gran públic dels *blockbusters*, a l'espera que, en properes setmanes, arribin títols com *Dark knight*, la segona (o la sisena) part d'aquell gran superheroi que és Batman, o *Quantum of solace*, la també segona part de l'etapa del carismàtic agent James Bond encarnat per Daniel Craig que, com és tradicional, arribarà als cinemes el mes de novembre.

A finals dels anys setanta, quan es va concebre el personatge de l'arqueòleg Henry "Indiana" Jones, el panorama cinematogràfic estava dominat a nivell comercial per George Lucas i les seves aventures interestel·lars de *La guerra de las galaxias* (*Star wars*, 1977), l'inici d'una franquícia que resultaria extraordinàriament beneficiosa pel seu creador i per la companyia 20th Century Fox. Però lluny de dedicar-se a seure davant la caixa registradora i gaudir de la seva nova condició de multimilionari, Lucas volia donar forma concreta a les seves curolles creadores, ara que la seva posició dins la indústria li permetia, i va engegar un peculiar projecte que pretenia recuperar els antics serials sobre aventurers que havien de lluitar contra homes i bèsties, al mateix temps que evitaven trampes i aconseguien endur-se els tresors que cercaven i l'al·lota que els havia acompanyat.

El problema era que en aquells mesos, Lucas també estava ja preparant la continuació del seu meravellós film galàctic, *El Imperio contraataca* (*The Empire strikes back*, 1980), que, tot i estar controlat fins el darrer detall per Lucas, acabaria dirigint Irwin Kershner. Per tant, per al projecte de l'aventurer, Lucas necessitava algú de confiança que se'n pogués fer càrrec, i l'escollit va ser Steven Spielberg, que, a més de ser amic personal, reunia les condicions requerides de tenir un enorme talent narratiu i el tacte suficient per a no confondre espectacle amb simple pirotècnia. Spielberg venia de realitzar la seva particular immersió en el món dels extraterrestres amb *Encuentros en la tercera*

fase (*Close encounters in the third kind*, 1977), un interessant intent de narrar de manera quotidiana i "realista" una hipotètica trobada amb éssers d'un altre planeta, però que no va acabar de quallar entre un públic que va preferir les més espectaculars aventures de Skywalker i companyia que Lucas va presentar el mateix any. Per altra banda, Spielberg ja havia treballat amb majúscula solvència el gènere d'aventures, primer amb *El diablo sobre ruedas* (*Duel*, 1972) i sobretot amb *Tiburón* (*Jaws*, 1975), carta de presentació més que suficient per agafar el timó del nou projecte de Lucas.

Al binomi Lucas-Spielberg se li ha d'afegir un tercer pilar que la majoria de vegades és injustament ignorat, suposo que per la força dels altres dos noms. Em refereixo a Lawrence Kasdan, que fou qui va escriure el guió de la primera part de les aventures d'Indiana Jones, gairebé al mateix temps que escrivia, amb col·laboració amb la gran Leigh Brackett, el d'*El Imperio contraataca*. A Kasdan, posseïdor també d'una carrera com a director tan interessant com irregular, se li ha de reconèixer la seva tasca en la concreció del personatge, així com també al no menys irregular cineasta Phillip Kaufman, que també participà en la gestació del projecte.

Després que 20th Century Fox cometés una de les errades més greus de la seva existència, declinant l'oferta de Lucas de participar en el seu nou projecte, i que aquest arribés ràpidament a un acord amb Paramount, el 1981 s'estrenava *En busca del arca perdida* (*Raiders of the lost ark*), sota la batuta de Spielberg i amb Harrison Ford com a principal intèrpret, escollit gràcies en part als seus treballs per a George Lucas com a Han Solo, i també gràcies al fet que l'inicialment previst Tom Selleck estigués lligat a la sèrie de televisió *Magnum*. La proposta del primer film d'Indiana Jones era tan fidel als tòpics del gènere com atractiva a l'hora d'afrontar-los. El protagonista havia de recuperar un tresor, lluitar amb temibles enemics i protegir una encisadora al·lota. Però el tresor era, ni més

ni menys, l'Arca de l'Aliança, els enemics eren els nazis i l'al·lota era un antic amor del protagonista, filla del seu mentor i amb un caràcter fortíssim. La recerca d'un objecte tan important dins la tradició judaica i el seu enfrontament contra els nazis és un aspecte del conjunt que, òbviament, té molt a veure amb les inquietuds culturals i històriques de Spielberg, recurrents al llarg de la seva filmografia posterior, amb altres tons i pretensions.

Una de les coses que semblava tenir més clares Spielberg en aquest primer film era que l'impacte de les aventures i desventures sobre el públic dependria en gran mesura de la definició del seu protagonista, així que era molt important la manera amb què s'anés introduint la seva figura dins l'espectador. Això s'observa, per exemple, amb l'extraordinària primera escena que transcorre a un lloc indeterminat del continent sud-americà, en la qual només veim la silueta del protagonista, i on ja tindrà un paper fonamental el fuet que l'acompanyarà arreu del món. La presentació velada o progressiva d'un element transcendental dins la pel·lícula, tret molt característic de la filmografia de Spielberg, contribueix enormement a donar un aire mític a aquest element (el protagonista en el nostre cas), i la importància que es dona a un dels seus instruments de treball, també ajuda en la definició d'aquells elements que seran gairebé símbols del personatge en si (recordem el que havia passat,

per exemple, amb la definició del personatge de James Bond).

Com és evident, les virtuts de Spielberg s'estenen més enllà de les escenes inicials, i ofereix tota una degustació del que pot fer un privilegiat narrador com és ell, a l'escena del rapt de Marion en una cistella, utilitzant la disposició laberíntica d'El Caire amb els moviments de càmera per a desconcertar tant el protagonista com l'espectador, culminant en el famós instant del "duel" entre Jones i l'espadatxí, que l'aventurer resol disparant al seu enemic. Si a la tercera part es recorre al tòpic que diu que la ploma és més forta que l'espasa, aquí Jones demostra que la superioritat de la moderna pistola vers la tradicional espasa està fora de dubte. El diàleg no sempre harmoniós entre tradició i modernitat és una constant, per cert, dels tres films de la sèrie, decantant-se el protagonista per l'una o per l'altra depenent de la situació. A la mateixa *En busca del arca perduda* assistim a l'espectacular persecució en la qual els moderns automòbils nazis són perseguits per un Indiana Jones que ha d'opar pel tradicional cavall, en una escena que molt té a veure amb les persecucions vistes al western, gènere del qual la sèrie de l'arqueòleg també beu amb certa freqüència.

L'èxit crític i comercial assolit per aquesta primera part feia inevitable que els seus creadors es tornessin a reunir poc després per a fer-ne un se-

gon capítol, aquesta vegada sense Kasdan, que cediria la tasca de guionistes a Willard Huyck i Gloria Katz. Entre les dues pel·lícules, George Lucas havia acabat amb la primera trilogia galàctica, mentre que Spielberg havia obtingut un altre triomf a la taquilla amb l'entranyable *ET, el extraterrestre* (*ET the extraterrestrial*, 1982), així que els dos estaven en condicions d'afrontar amb total tranquil·litat la continuació de les aventures de l'intrèpid arqueòleg, amb l'atractiu títol de *Indiana Jones y el templo maldito* (*Indiana Jones and the temple of doom*, 1984). Aquesta vegada, l'acció va decidir localitzar-se a la Xina i, sobretot, a l'Índia, el tresor a perseguir serien unes pedres màgiques relacionades amb el déu Siva, els enemics serien els fanàtics seguidors de la deessa Kali, mentre que l'al·lota a protegir seria una cabaretera nord-americana afincada a Shangai. Aquest personatge femení, interpretat per una simpàtica Kate Capshaw (que es casaria poc després amb Spielberg), va permetre al director del film realitzar una escena de crèdits a l'estil dels musicals dels anys trenta, molt admirats per Spielberg tal i com ha declarat en diverses ocasions. Com a particularitat cronològica, val a dir que la història es va situar abans de la narrada a *En busca del arca perduda*, fet que crec que es pot atribuir a una excusa dels creadors per a desmarcar-se de la transcendència "històrica" exposada al primer film i les seves hipotètiques conseqüències.

El nou plantejament del film per part dels seus responsables va permetre no caure en l'error de deixar-se dur per la inèrcia de tot l'aconseguit amb la primera part, i oferir al públic una cosa diferent partint de les mateixes bases. La narració es va afrontar com si el fil argumental fos el marc perfecte per a mostrar tot un seguit de seqüències extremes d'una espècie de parc d'atraccions, cadascuna més dinàmica i emocionant que l'anterior, i gairebé sense descans entremig. Recordem que l'inici al club musical de Shangai, amb troteig, caiguda per la finestra i conducció pels carrers a càrrec d'un nin, ve seguida per una sortida precipitada d'un avió sense pilots amb l'ajuda no de paracaigudes, sinó d'una barca neumàtica; aquesta barca els serveix al mateix temps per a baixar pels ràpids d'un riu (atracció present a la majoria de parcs d'atraccions aquàtiques). Després, arriben al "temple del mal", on són convidats a un sopar un tant peculiar, han de passar per un passatge ple d'insectes i trampes (com si d'un passatge del terror d'una fira es tractés), fugir-ne amb unes vagonetes de miner (una escena que és clarament la recreació de les muntanyes russes), per acabar mig penjats d'un pont de fusta sobre un riu ple de cocodrils. Aquest vertiginós plantejament està perfectament conduït per Spielberg, amb el suport impagable del seu muntador de tota la vida, Michael Kahn, qui aconsegueix el ritme necessari en cada moment,

ja es tracti d'una escena d'acció o d'una escena romàntico-còmica, com és la de les "investigacions nocturnes" entre Jones i Willie.

Menció a part també mereixen les seqüències d'acció, executades pel director de segona unitat dels tres films d'Indiana Jones, Michael Moore (res a veure amb el pesat director de documentals). Amb el suport de l'equip d'efectes de la Industrial Light & Magic de Lucas, i de l'equip d'especialistes encapçalat per Vic Armstrong i Simon Crane (responsables de les espectaculars escenes de risc de la majoria d'episodis de la sèrie Bond), Moore aconsegueix un grau gairebé insuperable de resolució de totes i cada una de les escenes al seu càrrec. A la resta d'escenes, Spielberg s'ocupa de seguir concedint una enorme força visual al personatge creat per Lucas, amb moments tan brillants com és el pla que dedica a un decidit encara que estàtic Indiana Jones que es disposa a rescatar els infants de la seva esclavitud a les mines, o el bell instant en què el seu menut ajudant li torna el capell, al mateix temps que ell li torna la gorra dels Yankees que l'acompanya durant tota l'aventura.

La resposta del públic va ser tan satisfactòria com era de preveure, i després de dues parts tan aconseguides, Lucas i Spielberg van decidir que era el moment de deixar-ho reposar una mica, fins que a finals de la dècada varen engegar la tercera part, confiant el guió a un desconegut Jeffrey Boam que signaria un treball discutible puntualment, però segurament el més divertit dels tres films. A *Indiana Jones y la última cruzada* (*Indiana Jones and the last crusade*, 1989) es va decidir recuperar la recerca d'un tresor de gran transcendència dins

la cultura occidental cristiana, com és el Sant Grial, així com també recuperar els nazis com a enemics del nostre protagonista. La noia de torn seria interpretada per Alison Doody, només coneguda per un petit paper a la bondiana *Panorama para matar* (*A view to a kill*, John Glen, 1985), però ara aquest tindria la particularitat que es convertiria per moments en un personatge odiat per la seva vinculació amb els nazis. Més important seria la decisió d'incloure el pare d'Indiana Jones, també arqueòleg, interpretat de forma brillant per Sean Connery. L'efímer i malograt River Phoenix interpretaria el jove Indiana Jones en el pròleg (rodat a Utah, molt a prop del paisatge de *western* per excel·lència, Monument Valley), una joventut que seria aprofitada per Lucas per a posar en marxa una sèrie televisiva, emesa al nostre país, però no reposada a les nostres petites pantalles des de fa molta estona, almenys pel que fa als canals generalistes. Amb la recuperació dels personatges de Marcus Brody (Denholm Elliott) i Sallah (John Rhys-Davis), i algun acudit graciós, com és el de la pintura de l'Arca que troben al subsòl de Venècia, el film es decantava clarament per un retorn a *En busca del arca perdida*, no només amb tot l'esmentat, sinó també amb una major transcendència en el rerefons que a *Indiana Jones y el templo maldito*, tot un prodigi pel que fa a ritme, però una mica buida en el seu suport argumental.

La incorporació del professor Henry Jones Senior, que va ser tot un encert, juga conceptualment un paper similar al del personatge femení de les dues entregues anteriors, actuant com a individu a protegir en principi per Indiana, essent també

com l'altre paper d'una parella que veu les coses de manera diferent, però que està condemnada a entendre's. La col·laboració entre els dos Jones és necessària en tot moment, no només a nivell d'investigació per a trobar el calze de Crist, sinó per a sortir de les situacions de risc a què es veuen enfrontats, des de l'accidental incendi al castell de Brünnewald, a la fugida d'Alemanya en avió.

La tasca de Spielberg en la posada en escena demostra el mateix elevat nivell que ha sabut mantenir en termes generals des de fa més de trenta anys, fet que ens du a qualificar-lo sense dubtar-ho com un dels millors directors que estan en actiu. La seva habilitat en la direcció d'actors és patent a totes i cada una de les escenes que comparteixen Harrison Ford i Sean Connery, i el seu talent visual es posa de manifest a seqüències com la de la biblioteca i les catacumbes (on el fotògraf dels tres films, Douglas Slocombe, realitza també una lloable feina), i sobretot en el seu extraordinari segment final, el del temple de Petra, a Jordània. És certament esplèndida la manera amb què Spielberg sap plasmar en imatges la tercera prova, la de l'enganya-tall del pont que es confon amb la roca del fons, i no ho és menys el paral·lelisme de pensaments que estableix de manera alternada quan els dos Jones intenten esbrinar la solució a les tres proves que s'han de passar fins arribar al preuat final.

Vull acabar aquest article dedicat a la trilogia primigènica d'Indiana Jones' destacant el paper jugat en el seu èxit pel compositor de les bandes sonores, un altre dels inseparables col·laboradors de Spielberg i Lucas, John Williams. Igualment capaç de compondre melodies suaus pels moments dolços, mogudes pels instants d'acció i d'altres de bellesa gairebé etèria per aquelles escenes relacionades amb l'Arca, les Pedres de Sankara o el Sant Grial, les notes de Williams són part essencial de la trilogia, així com ho és també el seu tema principal, el conegut com a "Raiders march", que ve a jugar un paper molt semblant als acords de Monty Norman i John Barry que sonen quan James Bond en fa una de les seves.

Acabarem amb la referència a un breu anecdotari coincident a la filmografia de Lucas i Spielberg, particularment a la trilogia d'Indiana Jones. Anem

per parts. Si el lector té la paciència de fixar-se bé en l'escena de la Cambra de les Ànimes d'*En busca del arca perduda*, en un dels jeroglífics propers a l'Arca, apareixen representats els entranyables R2-D2 i C3PO de *La guerra de las galaxias*. Tenint present que les històries galàctiques de Lucas tingueren lloc "fa molt temps", com apareix als ròtuls inicials dels sis episodis, i que els egipcis els van representar fa més de dos mil anys, com apareix al film de Spielberg, significa això que els dos robots tingueren alguna aventura a la Terra que no ha vist la llum pública? (permeti'm el lector el joc anecdòtic, que al cap i a la fi era el que estaven fent Lucas i Spielberg). A la segona part, és molt fàcil fixar-se que el club de Shangai es diu "Club Obi Wan", en explícita referència al personatge creat per Lucas. A més, a la ja esmentada *ET, el extraterrestre*, l'alienígena veu un nin que per Halloween va caracteritzat de Yoda, i l'assenyala com si el conegués i, de fet, a *La amenaza fantasma (The phantom menace, 1999)*, Lucas col·loca una parella de ET a un dels escons del senat intergal·làctic. No són més que curiositats, però no em negaran que tenen la seva gràcia, estant presents en la filmografia de dos dels creadors que més bones estones m'han fet passar davant una pantalla i que han entès que, en determinats gèneres, el cinema és un joc i, com a tal, ha d'entretenir, emocionar i apassionar. La meua eterna gratitud a Lucas i Spielberg per haver-ho aconseguit. ■

(1) Haurà notat el lector que no he fet gairebé cap referència a la quarta part, *Indiana Jones y el reino de la calavera de cristal*, ja que la tardana data de la seva estrena no n'ha possibilitat el visionat abans del tancament d'aquest número de la revista.

